

Projecte Orenetes

benvingudes orenetes

*participa en el primer cens de nius d'oreneta cuablanca
realitzat per tota la població de Catalunya!*

Foto: Oriol Allamany

ÍNDEX

PER QUÈ FER UN CENS D'ORENETA CUABLANCA?

3

QUI POT PARTICIPAR?

4

L'ORENETA CUABLANCA

6

COM FER UN CENS DE NIUS?

8

EL **PROJECTE ORENETES** ÉS UN PROJECTE DE RECERCA I CONSERVACIÓ DEL MEDI NATURAL - BASAT EN LA PÀRTICIPACIÓ CIUTADANA I EN EL SEGUIMENT DELS NIUS D'ORENETA CUABLANCA (*Delichon urbicum*) DELS POBLES I CIUTATS DE CATALUNYA.

PER QUÈ FER UN CENS D'ORENETA CUABLANCA?

- **Per sensibilitzar la ciutadania** del valor del patrimoni natural del seu entorn immediat.
- **Per esperonar la participació social** en l'observació de la natura i la ciència en general.
- **Per motivar el lligam de les persones amb els ocells** i impulsar el compromís de respecte i conservació d'aquests i del medi ambient en general.
- **Per conèixer l'estat actual** de la població d'orenetes cuablanca als municipis de Catalunya i estudiar la seva evolució en el temps.
- **Per conèixer els requeriments ecològics de l'espècie**, incloses les necessitats que té a l'hora de seleccionar els emplaçaments per bastir el niu.
- Per disposar de dades per definir les **mesures de gestió i protecció** més adients per a l'espècie, incloses les lligades amb qüestions urbanístiques.

QUI POT PARTICIPAR?

El **Projecte Orenetes** s'estructura en una part pràctica i una altra teòrica. La part pràctica consisteix en l'observació directa i recompte d'orenetes i nius de les ciutats i pobles de Catalunya.

L'eix vertebrador de la part teòrica és un manual divulgatiu especialment pensat per a:

- Amants de la natura.
- Centres d'ensenyament que vulgueu utilitzar l'estudi de les orenetes cuablanques de la vostra localitat com a una eina pedagògica.
- Associacions d'escoltisme, esplais i entitats de lleure que vulgueu participar com a una forma d'endinsar-se en el coneixement de la natura.

Tu també pots!

Si ets

- Infant, jove o adult
- Estudiant o professor/a
- Monitor/a, excursionista o escolta
- Associació, esplai, agrupament...
- Amant dels ocells
- Aficionat a la natura

L'ORENETA CUABLANCA

L'orenetta cuablanca és una espècie ideal d'estudi perquè...

- És **fàcil d'identificar** i d'aspecte simpàtic, trets que potencien la seva capacitat de seducció ambiental.
- És un **ocell molt comú**, present a més del 90% del territori català, que cria pràcticament a tots els pobles i ciutats de Catalunya, des del nivell del mar fins a l'alta muntanya.
- Té el costum de nidificar a les façanes dels edificis dels pobles i ciutats, fet que la fa una **espècie propera** a les persones i de fàcil observació.
- La presència i l'abundància dels seus nius està fortament **vinculada a les característiques dels edificis**, al respecte humà pels nius i a les condicions de l'entorn, inclosa la qualitat atmosfèrica i la disponibilitat de fang.

Sobre l'orenetta cuablanca...

Nom científic: *Delichon urbicum*

Descripció: és un ocell més aviat petit (pesa uns 15-20 grams) de la família de les orenetes, de color negre i amb les parts inferiors i el carpó blancs, d'aquí el seu nom comú.

Localització: és una espècie migradora que passa l'estiu a casa nostra i l'hivern a l'Àfrica subsahariana. A Catalunya arriba a partir de la segona quinzena de març i comença a marxar a les darreries d'agost, i els últims exemplars s'observen a finals d'octubre. A Catalunya crien unes 140.000 – 200.000 parelles i és un dels ocells més àmpliament distribuïts del país, on nidifica des del nivell del mar fins a més de 2.000 m.

Nidificació: cria a l'interior dels nius urbans, a les façanes dels edificis, o bé en cingleres i penya-segats en zones de muntanya. Ambdós sexes esmercen prop d'una setmana per construir el seu característic niu, fent continus viatges per obtenir el fang necessari per bastir-lo.

Alimentació: s'alimenta exclusivament dels insectes que captura en vol.

Protecció: el seu règim alimentari i els beneficis associats que ens aporten han desembocat en la protecció legal de l'espècie, tant a nivell nacional com internacional.

Il·lustració: Toni Llobet

Com es pot identificar?

Oreneta cuablanca	Oreneta vulgar	Oreneta cuarogenca	Oreneta de ribera
			
Roquerol	Ballester	Falciot pàl·lid	Falciot negre
			

Il·lustracions: Toni Llobet

Com és el niu de l'oreneta cuablanca?

Oreneta cuablanca	Oreneta vulgar	Oreneta cuarogenca
		
Roquerol	Oreneta de ribera	Falciot negre (Falciot pàl·lid i Ballester)
		

Il·lustracions: Toni Llobet

COM FER UN CENS DE NIUS?

- Per fer el cens d'orenetes cuablanques heu de recórrer tots i cadascun dels carrers i grups d'edificis que escolliu.
- Cada cop que trobeu un niu o grup de nius cal que el registreu a la **fitxa de camp** que trobareu en aquest quadern o que us podeu descarregar de la pàgina web www.caixacatalunya.es/territoriipaisatge. Només cal censar les façanes dels edificis que donen a la via pública.
- Sempre que pugueu, us recomanem que feu el cens en parella. D'aquesta manera, cada persona busca nius en un costat diferent del carrer.
- Quan el cens es realitzi en grup, cal especificar la persona que fa d'**observador de contacte** (amb la qual ens posarem en contacte per a resoldre dubtes o ampliar informació) i els que són observadors col·laboradors.
- El cens es pot completar en un únic dia o segregar-lo en diferents dies però s'ha de fer íntegrament dins de cada **període de cens**.

La informació que obtingueu serà compilada en una base de dades dissenyada específicament per al cens. Aquestes dades seran processades per tècnics especialitzats de l'**Institut Català d'Ornitologia (ICO)** per obtenir-ne les conclusions científiques, com ara:

- **L'estat actual de la població** d'oreneta cuablanca a Catalunya.
- **L'evolució d'aquesta espècie** al llarg del temps.
- La utilització del cens com a **indicador de la sensibilitat ambiental** dels ciutadans i també indicador de la qualitat atmosfèrica.
- **Preferències** en l'elecció de l'edifici a l'hora de triar al niu.
- Investigació de les **mesures de gestió i protecció** més adients per a l'espècie.

Quin material necessitareu?

- Binoculars
- Rellotge
- Llapis i/o bolígraf i fusta o carpeta de suport
- Fitxa de camp per emplenar
- Fitxa guia (que trobareu a www.caixacatalunya.es/territoriipaisatge)
- Instruccions de cens que trobareu en aquest quadern i que també podeu consultar a la pàgina web

Quan heu de fer els censos?

Hi ha **dos períodes de cens** diferents: el primer va de l'1 al 31 de maig, i el segon, del 15 de juny al 31 de juliol. El **primer període** de cens cobreix essencialment el moment en què les orenetes es dediquen a construir i arranjar els nius, mentre que el **segon** cobreix el període durant el qual la majoria de les parelles ja tenen pollets.

Segons la disponibilitat de temps, cada persona o entitat pot escollir participar en només un dels períodes de cens o bé en els dos. Sempre es recomana fer els censos a **primera hora del matí** o a **última hora de la tarda**, quan fa menys calor i hi ha més activitat als nius.

Com omplir la fitxa de camp?

A la **fitxa de camp** apuntarem les dades per dur a terme el cens.

DADES DE LA JORNADA DE CENS

- Municipi
- Període de mostreig
- Data
- Hora d'inici
- Hora de finalització
- Observadors

DADES DEL CENS

Localització dels nius

- **Nom i número del carrer on està l'edifici amb nius.** En aquest apartat cal indicar sempre l'adreça (nom i número del carrer) de l'edifici que té els nius (també en el cas que els nius estiguin situats en una façana de l'edifici que doni a un carrer diferent al de la façana d'entrada).

S'ha de prendre nota del nom complet oficial del carrer, incloent-hi els termes referents al tipus de via ("carrer", "ronda", etc.) i sense utilitzar abreviatures.

Cal anar amb cura a l'hora d'escriure el nom del carrer, ja que hi ha carrers amb noms molt similars que només es diferencien per detalls ben petits.

- **Façana de l'edifici.** Aquí cal indicar la façana on són els nius. Generalment es tractarà sempre de la façana principal (d'entrada) de l'edifici però hi haurà casos en què es pot tractar d'una façana lateral (p. ex: cantonades) o del darrera de la casa. S'ha de seleccionar una de les següents opcions:

Façana principal (d'entrada a l'edifici)

Façana esquerra (mirant de cara a la casa)

Façana dreta (mirant de cara a la casa)

Façana del darrera

Característiques de l'edifici

- **Tipus d'edifici.** S'ha de seleccionar una de les següents opcions:

Casa, pis o bloc de pisos

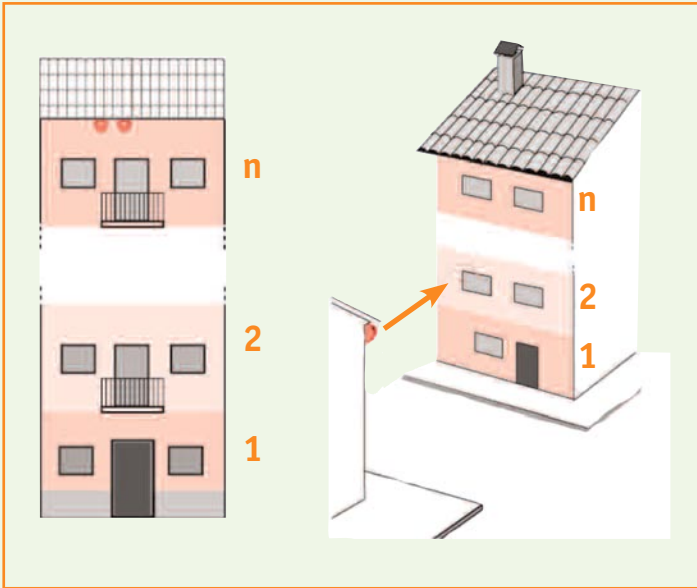
Magatzem o nau industrial

Església o edifici singular

- **Número de plantes de l'edifici.** S'ha d'anotar el **nombre de plantes que té l'edifici**, no pas el nombre de plantes on hi ha nius. Per defecte la planta baixa es considera la planta número 1. En el cas d'esglésies, magatzems i altres edificis singulars, el número de plantes sempre es considerarà 1.
- **Planta on hi ha els nius.** En aquest apartat s'ha d'indicar a **quina planta es troben els nius**. Cal tenir ben present que si hi ha més d'una planta amb nius, s'ha d'utilitzar una fila diferent de la fitxa de camp per a cada planta. Les plantes s'han de numerar tal i com es descriu al punt anterior. Cal tenir present que en el cas d'esglésies, magatzems i altres edificis singulars, per defecte el número de plantes sempre es considerarà 1.

Horari d'observació

Indiqueu el **període de temps** (hora d'inici i hora de finalització) dedicat a observar els nius de cada planta i localització.

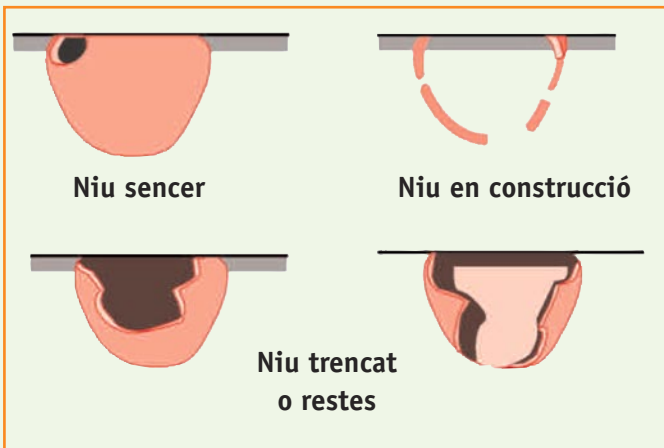
Planta de l'edifici on es troben els nius.

Estat dels nius

En aquest apartat cal indicar **quants nius** es troben en cadascun dels següents estats (per facilitar la feina, els nius s'agrupen en sencers i no sencers). Cadascun del níu només es pot assignar a una de les 5 opcions possibles:

- **Nius sencers.** Entre els nius que estan sencers s'ha de decidir quants es troben en cadascuna de les següents situacions:
  - **Ocupat per l'oreneta cuablanca.** Es considera que el níu està ocupat per l'oreneta quan es dona alguna de les següents condicions:
    - Es veuen les orenetes entrant i sortint del níu o portant-hi menjar.
    - Es veuen o se senten els pollets de l'oreneta dins del níu.
    - S'acumulen femtes fresques sota el níu (i no hi ha dubte de quin níu provenen).
    - Si es veuen orenetes construint un níu cal classificar-lo com "en construcció" (vegeu més avall), no pas com a ocupat.

- **Ocupat per altres espècies.** Tot i que no és gaire freqüent, hi ha altres espècies d'ocells, per exemple el pardal (*Passer domesticus*), que poden fer servir els nius d'oreneta cuablanca per a criar-hi. Si es dona el cas, en aquest apartat cal apuntar quants nius es troben en aquesta situació. Si se sap, s'ha d'indicar de quina espècie es tracta a l'apartat d'observacions.
- **Sense senyals d'ocupació.** No tots els nius que estan sencers s'acaben ocupant. A més hi ha nius que tot i que podrien estar ocupats no ho arribem a saber/esbrinar. Cal comptabilitzar en aquest apartat tots els nius que estan sencers però dels quals no s'ha pogut saber amb certesa si estaven o no ocupats per l'oreneta cuablanca o per altres espècies.
- **Nius no sencers.** Entre els nius que no estan sencers s'ha de decidir quants es troben en cadascuna de les següents situacions:
  - Nius en construcció
  - Nius trencats o restes

Estat dels nius.

Observacions

En aquest apartat podeu detallar qualsevol incidència o observació que cregueu rellevant d'esmentar.

Temps que necessitareu per fer el cens

Els dies de cens els podreu triar dins dels períodes establerts anteriorment, amb l'opció d'adaptar-vos a les vostres necessitats. Per exemple, el cens primavera i estiu el podeu concentrar en el mes que vulgueu o estendre'l al llarg de tot el període.

Si sou un grup o una classe us podeu repartir la unitat de mostreig segons les vostres necessitats i disponibilitat.

Què heu de fer un cop heu recollit les dades de camp?

Les dades que heu anotat a la fitxa de camp del cens les heu de traspasar al formulari que trobareu directament a www.caixacatalunya.es/territoriipaisatge.

D'aquesta manera queden directament introduïdes a la base de dades del projecte.

Els resultats del projecte...

Un cop heu entrat les dades en el formulari, rebreu un missatge informant-vos que tot està en ordre.

A partir d'aquest moment, podeu consultar l'estat l'estat del cens a: www.caixacatalunya.es/territoriipaisatge.

Foto: Joan Estrada

El Projecte Orenetes és una iniciativa desenvolupada conjuntament per la **Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya** i l'**Institut Català d'Ornitologia**.

Amb la col·laboració de tots, obtindrem el primer cens de nius d'oreneta cuablanca realitzat per i per a la població civil. Els resultats del projecte i la seva evolució estaran disponibles on line i seran accessibles per a tothom.

Institut Català d'Ornitologia

